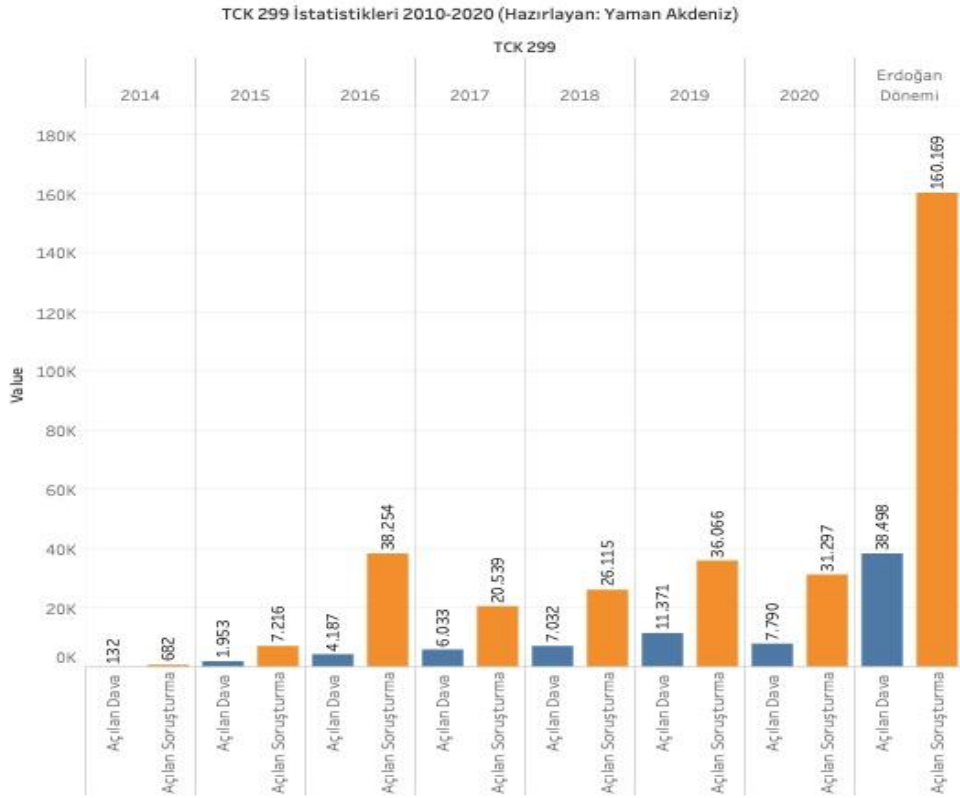

TCK 299 İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ ÜZERİNDE TEHDİT OLUŞTURUYOR

TCK'nın 299. maddesinde yer alan Cumhurbaşkanına Hakaret Suçu, ifade özgürlüğüne uygun olup olmadığı tartışmalı haldeyken günümüz uygulamalarıyla kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına da bir tehdit haline dönüşmüştür.

1. Cumhurbaşkanına Hakaret Suçunda Tutuklamanın Hukukiliği

Son 6 yılda Cumhurbaşkanına Hakaret suçundan binlerce soruşturma ve dava açılmış, onlarca kişi tutuklanmıştır.

Bir kişi hakkında tutuklama tedbirinin uygulanması için kişinin delilleri karartma yahut kaçma şüphesi bulunması ve bu durumun somut delillerle ortaya konulması gerekir. Ayrıca bahse konu suç hakkında öngörülen cezanın alt-üst sınırı da tutuklama kararının verilmesinde etkilidir.

Tutuklamanın, tedbir niteliğinde bir karar olduğu unutulmamalıdır. Tutuklama ile güdülen amaç henüz verilmeyen bir cezanın infazı değil, yargılamanın güvenliğinin sağlanmasıdır. İlgili suç yönünden inceleme yaptığımızda:

- Suç için öngörülen cezanın alt-üst sınırları tutuklama için düşük mahiyettedir.
- Suça ait delillerin genellikle ortada olması (zira bu suç büyük çoğunlukla medya ya da aleni konuşmalar sırasında meydana gelmektedir) nedeniyle karartılmasının mümkün değildir.

Bahsedilen bu durumlar göz önünde bulundurularak, kişilerin bu suç nedeniyle tutuklanması hem CMK'ya hem de yerleşik ulusal ve uluslararası mahkeme kararlarınca çizilen içtihatlarla aykırı olduğu açıktır. Bu noktada değinilmesi gereken bir husus da, bu suçla ilgili yürütülen soruşturmalar esnasında kişilerin gözaltına alınmasıdır. Her ne kadar gözaltı işlemi cumhuriyet savcılarının takdirindeyse de, kaçma şüphesi bulunmayan kişilerin özgürlüklerinden mahrum edilerek gece yarısı operasyonlarıyla gözaltına alınması hukuk devletinin temel sınırlarıyla çelişmektedir. Atılı suçun ifade özgürlüğüyle ilgili tartışmalı bir yönünün olması da düşünüldüğünde, bu işlemlerin toplum üzerinde oto-sansür etkisi doğuracağı toplum adına soruşturma yapan makamlarca unutulmamalıdır.

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi (İHAM) de, Cumhurbaşkanına hakaret davalarında, kişilerin hiçbir şekilde gözaltına alınmasını, tutuklanmasını yerinde bulmamaktadır. Çünkü doğası gereği böyle bir yaptırım, özellikle cezanın etkileri dikkate alındığında, ilgili kişinin kamu yararına ilişkin konularda kendini ifade etme istekliliği üzerinde kaçınılmaz olarak caydırıcı bir etkiye sahip olacaktır.[1]

Sonuç olarak; kişilerin bu suç nedeniyle gözaltına alınması ve tutuklanması CMK'da amaçlanan 'tedbir' ölçülülüğünü aşmıştır. Bir cezalandırma ve sansür mekanizması haline gelmiştir. Mevcut haliyle ifade özgürlüğüyle beraber kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını tehdit etmesi nedeniyle bu uygulamadan vazgeçilmelidir.

2. Cumhurbaşkanına Hakaret Suçunun İfade Özgürlüğü Yönünden İncelenmesi

Anayasa'nın 26., İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin (İHAS) 10. maddesinde düzenlenen ve güvence altına alınan ifade özgürlüğü, demokratik toplumun olmazsa olmazlarından ve kısıtlanması çok ciddi şartlara bağlanmıştır.

İfade özgürlüğü, demokratik toplumun temellerinden birini oluşturmaktadır. Sadece lehte algılanan veya zararsız yahut önemsiz görülen 'bilgi' ve 'fikirler' değil, incitici, şok edici veya rahatsızlık uyandırıcı olanlar bakımından da geçerlidir. [2]

Değinilmesi gereken bir diğer nokta ise, halka mal olmuş kişiler eleştiriye maruz kaldığında ifade özgürlüğünün ne şekilde ele alınacağıdır. Bu konu İHAM'ın bir kararında şöyle dile getirilmiştir:

Kabul edilebilir eleştirinin sınırları, sıradan bir kimse ile karşılaştırıldığında halka mal olmuş bir kişi sıfatıyla hareket eden siyaset adamları için daha geniştir. Siyasetçilerin fiil ve davranışları, kaçınılmaz olarak ve bilinçli bir şekilde, gazetecilerin olduğu kadar vatandaşların da sıkı bir denetimine tabidir. Bir siyaset adamı, özellikle de kendisi eleştiriye yol açabilecek halka açık konuşmalar yaptığı zaman daha fazla hoşgörü göstermelidir.[3]

Ayrıca İHAM, suç teşkil eden konularda Cumhurbaşkanına daha fazla koruma sağlayan özel bir hüküm kapsamında kişilere cezai bir yaptırım uygulanmasının İHAS'ın ruhuna aykırı olduğunu belirtmiştir. [4]

Tüm bu açıklamalar ışığında, Türk Ceza Kanunu'nun 299. maddesinin uygulanması nedeniyle başlatılan ceza yargılamalarının ifade özgürlüğü üzerinde ciddi bir baskı oluşturduğunu söylemek gerekir. Hali hazırdaki düzenleme TCK m.125'de düzenlenen hakaret suçundan daha nitelikli bir haldedir ve uygulama alanı çok geniştir. Dahası 299. madde, suç alenen işlendiğinde ceza artırımı öngörmektedir ve bu durum medya üzerinde fiili bir sansüre yol açmaktadır. Bu nedenle mevcut uygulamada bir devletin kendi devlet başkanının itibarını korumadaki çıkarı ile devlet başkanı hakkında tüm toplumun bilgi verme ve görüş açıklama hakkı bir teraziye konulmalı ve oluşan orantısızlık giderilmelidir.

3. Ne Yapılmalı?

Orantısız bu düzenlemeyle ilgili Venedik Komisyonu, bazı önerilerde bulunmuştur. Görüşte TCK m.299 uyarınca çok sayıda gazeteci, yazar, sosyal medya kullanıcısı hakkında soruşturma veya dava açıldığı, ilgili maddede bir yıldan dört yıla kadar hapis cezasının öngörüldüğü, bu suçun alenen işlenmesi halinde altıda bir oranında cezada artırım yapılabildiği, bunların birey üzerinde oto-sansür etkisi yaratacağı, caydırıcı etkiye sebep vereceği, Devlet Başkanına hakaretin suç olmaktan çıkarılması veya bu suçun sadece çok ağır sözlü saldırı biçimleriyle sınırlanması gerektiğine işaret eden Avrupa mutabakatının dikkate alınması gerektiği belirtilerek, Sözleşmenin 10. maddesinin daha fazla ihlal edilmesinin önlenmesi için tek çözümün 299. maddenin tamamen yürürlükten kaldırılması olduğu ifade edilmiştir. [5]

Tartışılması gereken son husus ise, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemiyle beraber düzenlemenin amacından sapmış olup olmadığıdır. Zira ilgili düzenleme yapılırken parlamenter sistem yürürlükteydi. Maddenin gerekçesinde *“Cumhurbaşkanının Devleti temsil etmesi ve Anayasa’da belirtilen görev ve yetkileri göz önüne alınarak onun kişiliğine yöneltilen hareketin bir bakıma Devlet kuvvetleri aleyhine cürümlerden sayılması gerektiği düşüncesinden hareketle”* cumhurbaşkanına hakaretin ayrı bir suç olarak düzenlendiği belirtilmiştir. Parlamenter sistemdeki cumhurbaşkanının niteliklerinden birisi ise ‘tarafsız’ olmasıydı. Cumhurbaşkanı eğer bir partiye üye ise seçildikten sonra partiyle ilişkisi kesilmekteydi.

Devlet başkanına hakaret suçunun düzenlendiği farklı ülkelerdeki düzenlemeler incelendiğinde; parlamenter demokrasilerde, tarafsız ve siyasi olarak sorumsuz cumhurbaşkanı, devlet başkanı ya da monarkı, siyasi tartışmaların dışında tutmayı amaçlandığı görülmektedir. Bizzat kendisi partili olmak suretiyle taraf olan Cumhurbaşkanının seçimiyle geldiği ve yürütme organını tek başına temsil ettiği başkanlık sistemlerinde bu suç ve cezanın varlığı, gerekçeden ve meşruiyetten yoksundur.[6]

Sonuç olarak; fiili olarak partili olan cumhurbaşkanına hakaret suçunun kaldırılması yahut ağır hakaret ve saldırılarla sınırlı tutulması gerektiği görüşündeyiz. Ayrıca suçun 'alenen' işlenmesinin nitelikli hal olarak görülmesi de hatalıdır. Zira düzenleme bu yönüyle sivil toplum ve medya üzerinde baskı unsuru olarak kullanıma açık olacaktır.

[1] Şorli - Türkiye par. 45

[2] Observer ve Guardian - Birleşik Krallık par. 59

[3] Oberschlick - Avusturya par. 59

[4] Şorli - Türkiye par. 47

[5] Venedik Komisyonu'nun 15 Mart 2016 tarihli ve 831/2015 sayılı görüşü

[6] Denge ve Denetleme Ağı'nın "İfade Özgürlüğünü Sınırlayan Hakaret Suçu, Ceza Kanunundan Çıkmalı" başlıklı politika belgesi

[adaletizleme](https://www.facebook.com/adaletizleme)

[adaletizleme](https://www.instagram.com/adaletizleme)

[adaletizleme](https://www.twitter.com/adaletizleme)

[adaletizleme](https://www.linkedin.com/company/adaletizleme)

www.adaletizleme.org